

P e t r Š U L I S T A

NEUSKUTEČNĚNÝ ROZHOVOR

(aneb něco málo o Karlu Hynku Máchovi)

Pane Hynku, ač se naše data narození liší rozdílem 139 let, oba jsme se narodili ve znamení Štíra a oba máme mnoho společného. Již od studentských let mě stejně jako vás vábila místa úzce spjatá s naší minulostí, zejména hrady a jejich zříceniny, torza dávných hradeb a opevnění. A také hřbitovy. Všude tam vládlo věky pulsující a tolik inspirující ticho.

A hlavně klid. To vše mě nutilo k nekonečným úvahám o smyslu života.

To je zcela přirozené, že člověk tváří v tvář smrti začne hlouběji přemýšlet o životě. Bohužel, ne pokaždé skončí jeho úvahy oslavoužití. Nad hrobem jistého osmnáctiletého jinocha, jméno jsem zapomenul, ale co je jméno po smrti člověka – pouhý zvuk, někdejší hlas ohněm slitého zvonu, zalétlé světlo vyhaslé hvězdy, nevyřknutá myšlenka umírajícího, kořist zapomenutí – nic...

Počkejte, vážně si tohle myslíte o jménu člověka? Prošel jsem za svůj život hodně hřbitovů a zastavil se u bezpočtu hrobů, hroby beze jména na mě pokaždé působily takovým zvláštním nepopsatelným dojmem. Ale jak o tom teď přemýšlím, plně jste před chvílí vystihl ten pocit, ano, ano, kořist zapomenutí, povinná daň za možnost žít. Ale přerušil jsem vás, mluvil jste o hrobě jistého jinocha.

...nad hrobem pro mne bezejmenného jinocha viděl jsem obraz; jeho velmi smutná idea výborně byla vyjádřena. Na osamělém, zeleně porostlém hrobě malého hřbitova ležela dívka, bosa, prostovlasá, velmi chudobně oděna; objímala mohylu, obličej svůj v trávě skrývala. Za zdi hřbitova bylo vidět dalekou, tichou, osamělou, pustou krajinu. Na obzoru jejím malá skalina z jedné, zelený nevysoký pahorek z druhé strany tvořil úzkou bránu na růžovém nebi po západu slunce. Od zdi hřbitovní až k této bráně táhla se zelenými lučinami a pustými strništěm kolem dvou osamělých hruškových stromů dlouhá pěšina – daleko, daleko... Žádný po ní nekráčel, v celé krajině žádný – jako by v širém světě jediná dívčina či snad matka pozůstala, osamělou měla jít cestou. V celém obraze nebylo ani jediného tvora lidského, ani jediného zvířete – žádná známka života.

Samota je někdy dobrodiním, jindy neobyčejnou trýzní. V samotě nesmí člověk dlouho zůstat sám. Samota zpočátku zklidňuje mysl, urovnává myšlenky, třídí hodnoty. Trvá-li déle, působí destruktivně. A přece se člověk někdy i uprostřed veselé a bujaré společnosti cítí tak neskonale sám, nemám pravdu?

Každý člověk je vlastně i uprostřed největšího davu osamělý, poněvadž každý jen sobě rozumí; co mimo něho je, jen jej k tomu vede, že sám sobě rozumí.

Říkají o vás, že jste byl vášnivec i rozervanec, hluboce prožívající nenaplnění svých ideálů a představ, topící se v beznadějných nocích, prožívající až do morku kostí veškerou tíhu své doby. Literární historik Arne Novák vás nazval zádumčivým a osamělým cizincem ve svém okolí, který prožíval všechny ty temnoty, smutky a zoufalství romantické doby a svýma velkýma, tmavomodrýma, věčně zamyšlenýma očima pohlédl až na samé dno romantického světového názoru, kde se v hlubokém bezvědomí prolínaly bezuzdné vášně s bezcitným nactiutřačstvím a naprostá skepse

s absolutní beznadějí. Nebylo divu, že po tom všem za děsivé, hrůzu nahánějící půlnoci dospěl až k temnému, na strmé skále se vypínajícímu hradu Nicoty.

Ano, asi jsem se tak mohl jevit a jistě i jevil všem ostatním, ale romantismu nebyla zádumčivost a osamělost cizí, ba naopak. Pohledy zpět, do dávné minulosti, uvědomění si dávnověké existence národní, s jejímž živým svědectvím jsem se setkával téměř na každém kroku při svých návštěvách zřícenin hradů, to vše k romantismu přece nerozlučně patřilo. Mezi vysokými kamennými zdmi jsem pociťoval ono zvláštní napětí a vzrušení, něco jako by mě vtahovalo zpět do minulosti a já si v duchu představoval obrazy dávno doznělých dějů.

Rozumím, i já mívám podobné pocity, když se ocitnu v místech, které poznamenaly dějiny.

Procházím kdysi majestátními hradbami vladařských sídel a zdá se mi, že ze zvětralých, větry a dešti vymletých a polorozbořených hradeb a zdí paláců na mě nejen dýchají, ale i ke mně neslyšně promlouvají jejich dávní obyvatelé. Chůzí i věky ohlazená dlažba, po které kdysi chodily vznešené rody, která byla svědkem veselí i smutku, kterou kropily slzy štěstí i kapky krve, ke mně i po tak dlouhé době hovoří skrytou řečí.

No, právě. Ty všudypřítomné skryté výpovědi všech těch nádvoří, cimbuří, věžiček a hlásek, ale i osamělých hřbitovů a hrobů, to vše ke mně hovořilo, to vše pro mě bylo výzvou.

Výzvou? K čemu?

K zamyšlení. A nejen k tomu. Postupně, jak jsem si stále víc a víc uvědomoval pomíjivost a prchavost života, který se od věků zmítá mezi válkou a mírem, mezi zoufalstvím a nadějí, mezi láskou a nenávistí, ve mně dozrávalo přesvědčení, že jediná moudrost světa tkví v ideji smrti a prázdnoty.

Již zmíněný Arne Novák o vás napsal, že noc, kvílení bouře, skřehot sýčků nad hroby, vzlykající píseň labutí, bledý svit luny byly jedinými vašimi radostmi života, protože vám znovu a znovu připomínaly, že svět je velkým jevištěm zmaru, hrou prázdných iluzí, závojem prázdnoty; neboť vše, co vzniká, pučí, kvete, musí uvadnout, opadat, zaniknout; veškeré bytí je pouhým přechodem ke konečné nicotě. Sku-tečně jste to tak cítil? Svět je sice věčným dilematem míru a války, je pravdou, že vše, co se rodí, spěje k zániku, ale jediným významem a smyslem života přece nemůže být pouze smrt a zmar?

Pan Arne Novák to maličko přehnal, ale mnohé jsem opravdu tak cítil, tak prožíval, den co den a čím dál tím intenzivněji. Neumíte si představit, co s vámi dokáže udělat pocit osamělosti, pocit zbytečnosti, pocit marnosti, který se vám jako červ zavrtává hlouběji a hlouběji do hlavy. Stačilo, abych vešel například na hřbitov (nevím, proč mě to tam vždycky tolik táhlo) a prošel mezi hroby. Některé náhrobky již jen sotva znatelně písmem vypovídaly o tom, kdo kde leží. Ve své době významné osobnosti, nyní téměř bezejmenní lidé. Každá návštěva hřbitova mě utvrzovala v mém přesvědčení o marnosti a nicotě.

I mně je často smutno, když se občas zastavím na nějakém hřbitově (je zajímavé, že i mě to tam občas táhne). Řada hrobů je bezejmenných, osamělých, opuštěných. Lidé velice brzy a snadno zapomínají. Jsou příliš zahledění do sebe a zapomínají, že život je vlastně dar a smrt že bere všechno.

Pro mě byl rozhodující odklon od náboženské víry, v níž jsem zpočátku nacházel útěchu i jistou naději. Způsobila to neustále narůstající skepse, která mi postupně vzala veškerou pevnou půdu pod nohama. Snažil jsem se najít nějaké východisko, ale marně.

Prý u vás legenda, mýtus a fantazie splývaly v jedno. Každá zpráva o dávné historii pro vás prý byla důležitá bez ohledu na její spolehlivost a ověřenou pravdivost. Dokonce se říká, že jste si liboval v hrůzostrašných scénách plných násilí, děsu, podivných a často prolitou krví končících sporů a nedorozumění.

To máte jistě od pana Arne Nováka, že? Byl to především sám romantismus, který si v těchto scénách a příbězích liboval, já jsem z něho pouze čerpal a rozvíjel ho. Pravda je, že noc se stala mou přítelkyní, miloval jsem večerní návštěvy pražských hřbitovů, kde jsem zůstával často dlouho do noci, vábily mě noční výpravy do hlubokých neznámých hvozdů, ke starým zříceninám. Bylo to tak dobrodružné, zajímavé, napínavé, vzrušující.

A co láska? Co ta pro vás znamenala?

Láska. Snad jsem od ní čekal víc, než mně mohla dát.

Nerozumím?

Víte, snil jsem o lásce hluboké, procítěné, plné vášně a něhy. O lásce, která dokáže nejen brát, ale hlavně dávat, nezištně a nesobecky. Toužil jsem naplno s někým spoluprožívat pocity souznění, chvíle prodchnuté harmonií doteků a polibků, umocněné důvěrou a upřímností. Nic neříkejte, vím, co chcete říct. Jistě, určitě jsem nebyl ideálním partnerem a stoprocentním milencem, měl jsem nemálo chyb a nedostatků, má záliba v minulosti a mé často noční toulky po neznámu těžko mohly někomu bezmezně vyhovovat, ale to všechno bylo jen tím, že jsem ztratil víru, a tím pevnou půdu pod nohama, chyběl mi opěrný bod, kousek jistoty, ostrůvek štěstí. Tohle všechno jsem se snažil najít v lásce.

A našel?

Myslel jsem si, že ano. S Marií jsem prožil poprvé něco neobyčejně krásného, vášnivého. Najednou všechno mělo zcela jiný smysl, měl jsem pro koho psát, na koho se těšit, pro koho se dívat, poslouchat a vnímat, pro koho žít. Byl jsem do ní blázen, ano, ano; úplný blázen.

Mluvíte o Marii Štechové, dceři železnického lesníka?

Ano, o ní. Napsal jsem jí dopis, v němž jsem se jí zcela otevřel a vyznal ze svých citů.

Milostný dopis?

Nikomu jsem podobný nikdy nenapsal. Vážil jsem každé slovo, vložil jsem do něho veškerou svou něhu, ale i naději a víru. Pokud vás zajímá jeho obsah, rád vám ho přečtu, dnes už stejně nic neznamená. Chcete?

Jistě, budu velmi rád.

S touhyplným srdcem vstoupil jsem do světa, v naději, že zlaté sny prvního svého mládectví v něm skutečně naleznou, byl bych jej celý v náruči objal; ale běda, záhy se opona strhla a já spatřil, že jsem zklamán... Chtěl jsem utrhnout květinu na nivě lunojasné, ale jako ledochladná slza rosa noční skropila žhnoucí ruku mou; - skloniv se k růži, obdivuji krásu její, spatřil jsem ji z hrobu vykvétat; hledal jsem lidi, jak se ve snách mých jeví, a spatřil jsem prázdné larvy, bez srdce na mne se uškubující slo-vem, chtěje obejmout ráj, přitisknul jsem pouze chladnou zem na svá láskyplná, rozčilená prsa... Oplakával jsem sny ztracené; jen červánky večerního nebe, jen stříbrotoká Vltava, jen tmavé stíny vlasteneckých hájů souhlasily se mnou, žal můj znajíce; lidé však mne vytržencem nazývali... Tak se světem v rozepři, se zničeným srdcem, nepoznán od nikoho, samotný jsem žil v hluku světa, nemilován od žádného a nic nemilujíc, jako vyhnanec, jenž na pustou ukryl se skálu, jejíž neprůhledná noc černým závojem ho zahaluje... Tu Vy jste mi vzešla jako denice žhnoucí nad

tmavými valy mořskými a první záře prodrala se mou temnou pustou bezživotní nocí... Nejbláženější sny mladictví mého vracely se nazpět, s láskou vroucí objal jsem opět nalezený ideál svého života. Ve Vás spařil jsem vidinu svou v tělesné skutečnosti...

A nyní se opovažuji Vám zjevit, co v každém dechu mém se opětuje, čím zraky mé zahořují a co ústa má ostýchají se říci... že Vás miluji! Tak vroucně miluji, jak nikdo na světě ještě nemiloval! Neboť odvrácen od světa, jak já jsem, jedině k Vám hledím, jedině Vás milovat mohu!...

Krásný dopis, nádherné vyznání, musel jste být opravdu velice zamilován, když jste se rozhodl tento dopis napsat.

Byl, jenomže ona si se mnou jen hrála. A já jí naletěl. Já hlupák, naivní snílek, láskou pomatený blázen.

Hrála? Tomu nerozumím, jak hrála?

Hrála! Po čase mi řekla, že je již zadaná. Byl to pro mě nečekaný šok. Původně jsem si myslel, že žertuje. Ale nežertovala, myslela to smrtelně vážně. Na otázku, proč mi to neřekla hned na počátku, odpověděla s úsměvem: Když ta tvoje vyznání, ty tvoje projevy hluboké lásky byly tak krásné a pro mě tak příjemné, byl jsi tak nádherně zamilovaný.

Muselo to být pro vás opravdu strašně těžké.

Bylo. Vůbec jsem nevěděl, co dělat. Celý svět se mi najednou zhroutil. Měl jsem chuť se mstít i plakat. Bylo to hrozné. Rozešli jsme se a já na ni nedokázal zapomenout. Nedokázal jsem se s rozchodem s ní vyrovnat, chodil jsem jako bezduchý sem a tam dlouhé hodiny, nakonec jsem to nevydržel a napsal jí ještě jeden dopis.

Dopis? Jaký dopis?

Jen pár řádek, víc jsem nebyl schopen napsat. Hlavou se mi honily nejrůznější myšlenky a já si stále v duchu říkal: Proč tohle muselo potkat zrovna mě, je opravdu mým životním údělem být sám a opuštěný? Je mi opravdová láska skutečně navždy odepřena?

Vím, je to ode mne troufalost, ale můžete mi sdělit, co jste Marii napsal?

Jakápak troufalost, docela chápu vaši zvědavost, ale budete asi zklamán: Ledva vzešla již opět mi zacházíte? Nadál jsem se toho, a protože jsem i v tušeném blahu svém vždy byl smutný; viděl jsem, že jediná hvězda tato není mojí hvězdou, a že jen proto mně na okamžik zasvítla, aby bolestné toužení po záři její jen ještě bolestněji mne rozčílilo; ... I když jsem zanevřel na celý svět, přesto jsem kdesi ve skrytu duše nezkrotně toužil po lásce. Víte, naplněná láska, to je krásná věc, nenaplněná, to je očistec.

Ale potkal jste přece Eleonoru Šomkovou a s ní vám svítla nová naděje, nebo se mýlím?

To nebylo tak snadné. Je těžké někomu vysvětlit, co cítíte, co prožíváte, co se s vámi děje, když do vás nevidí. Marie pro mě byla vším. Kněžnou, madonou, bohyní. Těžko si umíte představit, jak je člověku krásně, když se náhle vymaní ze sevření beznaděje a věčně dotírajícího zklamání. Těžko popsat stav mé duše, která nejprve samým štěstím z nečekaně nalezené lásky měla chuť opustit tělo a s pocitem nekonečné radosti se rozletět do světa a potom, zrádně zasažena téměř smrtící ranou, týdny se zmítala v krutých a rozumu zbavujících bolestech.

Promiňte, nechtěl jsem ve vás znovu oživit tyto vzpomínky. Vím sám, jakou dokáží způsobit bolest. Prožil jsem kdysi něco podobného. Když se mi nedařilo nebo

když jsem měl pocit, že už dál nemohu, dal jsem se do psaní veršů. Ze všech svých bolestí jsem se dokázal pokaždé vypsat. Ze všech, až na jednu. Také si se mnou jedna hrála.

Vodila vás za nos?

Nevím, dodnes jsem to nepochopil. Byla tak krásná, jemná a něžná. Dokázala úžasně hladit, ještě úžasněji líbat a nádherně se mazlit. Stačilo se jí jen dotknout a v okamžiku rozehrála nádhernou symfonii svého těla. Bohužel, jednoho dne náhle, nečekaně a pro mě zcela bezdůvodně řekla dost a odešla. Od té doby jsem ji neviděl, ale její polibky a pohlazení doposud živě cítím, její něha ve mně dosud zůstává.

Láska už je taková, bohužel i ošemetná. Dokáže zraňovat i hladit, trýznit i hýčkat, dávat i brát. K někomu je přívětivá, k jinému odměřená, tak už to na světě chodí. Jenom nesmí být smutku víc než radosti, jinak se život promění v slzavé údolí.

Je pravdou, že v lásce vyhrává ten, kdo miluje méně, ale což se láska dá měřit? Bud' miluji, nebo nemiluji. A když miluji, tak naplno a ne jen napůl.

Tak, tak. Kdo miluje napůl, nemiluje upřímně. Láska bez opravdové vášně a něhy je jen falešným citem. Upřímná a nezištná láska je sice lékem na všechno, ale nelze ji jako lék užívat po dáv-kách a v přesně stanovených termínech. To prostě nejde... Zmínil jste Eleonoru Šomkovou ... Lori... Setkali jsme se náhodně, padla mi do oka, byla tak půvabná. Potřeboval jsem zapomenout na Marii. Každá vzpomínka na ni mě totiž nesmírně zraňovala. A tak jsem vsadil vše na jednu kartu.

To bylo ale příliš riskantní, ne?

Bylo, až příliš. Ale kdo neriskuje, nic nemá. Lori se stala mojí druhou láskou. Řeknete si, to rychle zapomněl. Co mně ale zbývalo. Jen se zklamáním, bolestí a pocitem naprostého zmaru se nedá dlouho žít. Lori zahojila bolavé místo v mém srdci a musím přiznat, že i ona mě dokonale pobláznila. Ach, Lori! Viděl jsem v ní goetheovskou Mignon, byla tak sličná, krásná, svůdná a já věřil, že je to ta nejlepší, nejmoudřejší a nejněžnější dívka. Vypadala jako anděl, jako zjevení, jako pohádková víla. V její blízkosti jsem na Marii zcela zapomněl, Lori ve mně vzbuzovala ty nejžhavější touhy a vášně, nemohl jsem na ni nemyslet. Ach, Lori! Moje malá Lori!... Když je člověk zamilovaný, vidí moc růžově. Okouzlující pocit vášnivé zamilovanosti a nekonečné radosti z nalezení nového smyslu života se vytratil příliš brzy a ještě více mě utvrdil v mém přesvědčení o nicotě a zmaru. Lori byla příliš povrchní a koketní. Ta její koketérie mě ničila. Ano, byl jsem někdy asi příliš podezíravý, příliš žárlivý, příliš despotický, ale nedokázal jsem být jiný. Pravda, dala mi sebe, ale pouze své tělo, její duši jsem nikdy nedostal.

Duši? To zní přímo pekelně.

Ale ne. Když říkám duši, myslím tím duševno, psychično, které naplňuje tělesnou schránku člověka. Dokázali jsme se milovat, ale pouze tělesně, bez oboustranného duševního prožitku, bez něhož je sex pouhým tělocvikem. Problém byl ale v tom, že jsem se od ní nedokázal odtrhnout. Něco mě k ní stále vábilo a já, ač věděl, že se nezmění, jsem se k ní pořád vracel.

Radim Kopáč o vás napsal, cituji: „Právě v Máchově pozůstalosti se našly šifrované deníkové záznamy, jež svědčí o aktivním, sadismem probarveném pohlavním životě svého pisatele. Vznikaly mezi zářím a listopadem 1835, čili v době, kdy tuzemskému literárnímu romantismu vládla odosobnělá, národně burcující, a tudíž mravně pevná, duchem živená díkce Františka Ladislava Čelakovského, Karla Jaromíra Erbena nebo Boženy Němcové. Individualizovaný romantismus Máchův, v jehož rámci autor referoval o tom, jak svoji milou Lori Šomkovou „picá“ v nejbizarnějších

pozicích, tehdy zažíval nemilost. Náležitého docenění se dočkal až od generace Nerudovy, výjimečný hold mu vzdali surrealisté kolem Vítězslava Nezvala, J. Štýrského a K. Teiga v roce 1936 sborníkem *Ani labuť, ani lůna*.

Možná je Máchův deník, jehož výkladu se obšírně věnuje třeba Pavel Vašák v knize *Šifrovaný deník Karla Hynka Máchy* (Akropolis, 2007), podfukem, mystifikací či manipulací s odkazem génia, možná se jedná o podvrh z pera Jakuba Arbesa (anebo někoho úplně jiného), ale po stránce textové jde každopádně o symbolické dveře náhle otevřené dokořán.“ **Můžete mi k tomu něco říct?**

To nemyslíte vážně, takže mým tajným deníkem se nejenom listuje, ale jeho obsah se i dává veřejnosti ve známost? Jakým právem?

Jste po smrti, ale i kdybyste nebyl, dnes byste nic neutajil.

Proboha, v jaké době to žijete? Nechápal jste můj pesimismus, mé přesvědčení, že vše spěje k nicotě a zmaru, a co je tohle? Absolutní neúcta k člověku, absolutní nerespektování jeho soukromí, další stupeň cesty lidstva k vlastní záhubě. Hodně se změnilo za těch sto sedmdesát let, i když i tehdy neúcta a závist nebyly zrovna v plenkách.

Bohužel, slušnost je na tom nyní hůř než poezie.

Nerozumím!?

Poezie to měla vždycky těžké, o svoje místo v literatuře musela většinou svádět neúnavný boj, ale drží se a stále nachází své věrné. Zato se slušností je to vážnější. Víc a víc se vytrácí.

Mrzí mě, co ze mne lidé dělají, ale pro mě láska byla vším, jedinou nadějí, světélkem v temnotě, miloval jsem celou svou duší, vroucně a vášnivě, sice nešťastně, ale miloval, lásku jsem ctil a uznával. Jak vás tak poslouchám, tak asi dnes ani láska nemá na růžích ustláno. No, bodejť, lidé, kteří jsou schopni pomlouvat, špinit a závidět, nemohou nikdy poznat opravdovou lásku, nemohou, protože nedokážou milovat vroucně a nezištně. Závist a zloba jim v tom totiž neustále brání.

Je pravdou, že jsem si v letech 1833 až 1835 deník vedl a že jsem si do něho zaznamenával nejrůznější záznamy, které se mi zdály být něčím významné. Co se týče Lori, již jsem vám své řekl. Velice mi vadilo, že se mnou nedokáže společně prožívat mé pocity, mou radost i můj smutek, že se stejně jako já nedokáže pro nic nadchnout. Jediné, co uměla, bylo milování. Svou tělesnou neoduševnělou vášní mě zrovna vybízela k bizarním praktikám. A já, nač to zapírat, jsem toho využil. Nikdo si neumí představit, co jsem zpočátku prožíval.

Co jste prožíval?

Nepředstavitelný rozpor mezi snem a skutečností, nezměrný pocit zklamání a beznaděje. Kdyby alespoň nebyla tak krásná. Něco mě k ní táhlo a zároveň mě od ní odpuzovalo. Když jsem se s ní miloval, odpor a touha se slévaly v jedno a já, ve snaze vymanit se z této odporné schizofrenie, jsem popustil uzdu svým tělesným vášním.

Pomáhalo vám to?

Nebudete tomu věřit, ale pomáhalo. Tím, že jsem své duševní zklamání přehlušil tělesnou rozkoší, alespoň na chvíli se mi ulevilo. Alespoň na chvíli jsem zapomněl na veškeré strasti života, na jeho neúnosnou tíhu, na neustále dotírající nicotu a zmar.

Takže Lori přes to všechno pro vás byla, smím-li to tak říci, jednou z mála radostí, kterou vám život nachystal?

Ne, ne, tak bych to neřekl. Lori pro mě byla nejprve velkým zklamáním, ale pak matkou mého syna Ludvíka (mého syna? Bože, proč jsem byl tak nedůvěřivý, tak neskonale žárlivý?).

Chcete tím snad říct, že jste o tom, že Ludvík je váš syn, pochyboval?

Nejednou, moje žárlivost podpořená silnou vnitřní skepsí mi neustále komplikovala život. Neustále ve mně živila přesvědčení o Lořině nevěře. Pořád jsem ji podezíral z tajných schůzek, milostných epizod. Ale ona sama mě k tomu svou věčnou a tolik provokující kokotérií doháněla. Byl jsem zoufalý. Na jedné straně jsem měl ohromnou radost, že mám syna, na druhé ve mně víc a víc hlodal červ pochybností. Měl jsem ji rád a současně jsem ji i nenáviděl. Když mi Lori porodila syna, místo abych jásal a radoval se, prožíval jsem podivný spletenec otcovské radosti, podezíravosti, žárlivosti, prožitku vlastní bolesti a utrpení. Jakmile jsem ale Ludvíčka uviděl, jakmile jsem spatřil jeho tvář, všechny pochybnosti se naráz rozplynuly. Jeho sraštěné čelo, zamračené temnomodré oči a ten hluboký smutek v tak malém obličejí (chudáček prožil si při porodu své) – nebylo pochyb, že je to můj syn. Kdokoli by ho uviděl a nevěděl, že mám syna, řekl by: To je mladý Mácha! Mrzelo mě, moc mě mrzelo, že jsem Lori nevěřil a podezíral ji.

A co Lori? Jak nesla vaše věčné podezíráání? Myslíte si, že vás neměla ráda?

Tohle je těžká otázka. Jsem přesvědčen, že mě zpočátku ráda měla, snad i pak, ale jinak, než jsem si přál já. Vidíte, zase upřednostňuju svoje přání. I ona měla jistě svoje. Svou zvláštní povahou, svým věčným pesimismem, svým opojením minulostí a budoucí vidinou nicoty a zmaru jsem ji asi příliš okouzlit nedokázal. Možná, že mě měla i za blázna.

Hovořili jste spolu o sobě, pokusil jste se jí vše vysvětlit?

Jistě, ale co jsem jí měl vysvětlovat a povídat? Že mě neustále jako stín pronásleduje neodbytný pocit podezíravosti a žárlivosti? Že po ní nesmírně toužím a současně ji nemohu vystát? Nejhorší bylo, že jsem nikdy nedokázal nic předstírat, byl jsem až hloupě důsledný a upřímný v poctivosti svých sdělení. Vždy a všude jsem bez zábran odkrýval a odhaloval svoji duši a vyznával se ze svých citů a nálad. Lori o mně věděla všechno.

A nejen Lori. Křivdil jsem jí, chtěl jsem ji za každou cenu přizpůsobit obrazu svému. Jaká pošetilost, jaké bláznovství.

Ale přece jste se snažil udělat všechno proto, abyste vy tři, tedy Lori, Ludvíček a vy byli pohromadě, nebo se mýlím?

Ne, nemýlíte. Tak to skutečně bylo. Proto jsem také odešel v září roku 1836 pěšky do Litoměřic. Chtěl jsem se osamostatnit, odejít z Prahy, kde na mě všechno padalo, kde mě kdekdo pomlouval a špinil a kde jsem nenacházel tolik potřebný klid. V domě ševce a vinárníka pana Lorenze na Jánských schodech jsem si pronajal jeden z nejpěknějších bytů v Litoměřicích, jaké jsem znal. Celé první poschodí, dva pokoje na kopci přímo nad Labem. S výhledem na Košťál, Radobýl a Hanžburek (Hazmburk), náš svatý Hanžburek mi koukal všemi okny až do postele, ať jsem ji postavil, kde chtěl. Ten byt mně bohové hor popřáli co svému příteli, jsem kdysi psal nadšeně v dopise. Už kvůli tomu překrásnému výhledu do okolní krajiny jsem si s panem Lorenzem plácl.

Pokud vím, nastoupil jste jako koncipient u pana justiciára Josefa Durase?

Ano, potřeboval jsem získat nějakou praxi a hlavně dokončit svoje právnická studia; nejprve absolvovat apelační zkoušky a potom rigorosum. Věřil jsem, že v Litoměřicích, až se společně jako rodina zabydlíme, se vše změní. Že i díky Ludvíčkovi si budeme s Lori bližší. Těšil jsem se, že jí budu moci dokázat, že všichni její přátelé se mýlili, když říkali, že jim

dělám ostudu. Jenomže jsem se brzy ocitl ve finanční tísní a moje představa o brzkém sňatku s Lori se začala rozplývat. Byl jsem zoufalý z pocitu vlastní neschopnosti dostat svému životnímu záměru. Možná, nebýt tenkrát toho ohně, mně to ale nedalo, musel jsem k němu.

Jak to vlastně bylo tenkrát s tím požárem v Litoměřicích?

Byla neděle 23. října a já si odpoledne vyšel na Radobýl, na vrch nedaleko Litoměřic, odkud byl překrásný rozhled do okolí. Sedl jsem si a po chvíli mě pohladila múza. Sáhl jsem do kapsy pro papír a tužku a začal psát.

Báseň nebo prózu?

Básničku, dal jsem jí název Cesta z Čech. Nedopsal jsem ji však, neboť se začalo stmívat a já dal přednost pohledu na tu krásu přede mnou. Litoměřice zaplavoval soumrak, stužka Labe ztrácela na lesku a město se začalo zdobit blikajícími okénky. Vtom jsem si všiml, že z jednoho místa vychází světlo daleko jasnější a jeho svit neustále sílí. Nebylo pochyb, hořelo. Neváhal jsem a rozběhl se dolů k městu. Během tři čtvrtě hodiny jsem byl u ohně jako jeden z prvních.

A co vlastně hořelo?

Jedenáct stodol plných obilí po obou stranách silnice. Byl to strašlivý oheň, vítr si s plameny pohrával nad silnicí, že se nedalo projít, natož projet koňmi se stříkačkou. Takový žár a oslepující jas jsem ještě neviděl. Abych se dostal k ještě nehořící stodole, musel jsem svléknout kabát a klobouk a nechat se polít vodou, pak jsem proběhl. Spolu se mnou ještě tři lidé.

A potom?

Museli jsme rozbít vrata mezi dvěma stodolami, hořící a nehořící. Jinak by oheň přes vrata přeběhl dál. Pak jsem vylezl na stodolu na špic, sedl jsem jako na koně a vodou, kterou mi ostatní podávali, jsem tu střechu pořád poléval. Neumíte si představit, jaké bylo na té stodole horko. Ukrutný žár na mě bezcitně dotíral. A ta žízeň, to příšerné sucho v puse, to bylo k nepřežití. Abych to vůbec vydržel, vždycky, než jsem vodu vylil, musil jsem si smočít tvář a trochu se napít.

Napít? Co to bylo za vodu? Odkud ji lidé brali? Ze studní?

Nevím, možná ze studní, možná ze stoky, která byla poblíž. Nebylo moc času, oheň se strašně rychle šířil.

Ze stoky? To jste se ale rovnou mohl napít jedu.

Já vím, později mi to také došlo, ale v tom neskutečném žáru tam nahoře na střeše jsem o tom nepřemýšlel. Na to nebyl čas. Bylo nutné ohni zabránit, aby nenadělal ještě větší škodu, o to v tu chvíli šlo, o nic jiného. Stále se zhoršující střevní potíže mě postupně utvrzovaly v přesvědčení, že jsem se sice při požáru zchladil, ale zároveň nejspíš i nakazil.

Proč jste nehledal pomoc u lékaře?

Proč? Doufal jsem, že to nic vážného není, že se z toho sám nějak vylížu. Vždycky jsem se ze všeho vylízal. A snad by se mi to podařilo, nebýt té strašné úzkosti a strachu o Lori a Ludvíčka. Všechno na mě padalo, každý den čekání na dopis z Prahy pro mě byl věčností. A oni nepsali a nepsali.

Ale dopis nakonec přece jen v úterý, prvního listopadu, přišel, ne?

Přišel. Vždyť už jsem skoro ztrácel naději, navíc mě bolel žaludek a také průjem mě trápil čím dál víc. Dopis byl od mého bratra Michala. Psal, že Ludvíček je již zcela zdrav a že se má čile k světu.

Tahle zpráva vám jistě udělala velikou radost, takže Lori se už chystala přijet?

Zpráva o Ludvíčkovi mě sice moc potěšila, ale následující text mě veškerou radost opět zhatil.

Zhatil? Co se stalo?

Michal psal, že byl s Lori na faře kvůli ohláškám, a když se pan farář dozvěděl, že žiji v Litoměřicích, řekl, že pro svolení je třeba jít do Litoměřic, a tam že musejí být také ohlášky. Zatmělo se mi z toho před očima. Bylo naprosto jasné, že dojde k nejhoršímu. Vyjde najevo, že nejsem ženatý a že Ludvíček je nemanželské dítě. Neuměl jsem si představit, jak na to všechno bude pan justiciář reagovat, zda mě pro neupřímnost a lež nevyhodí. Když jsem se navíc z dopisu dozvěděl, že Lori opustila Ludvíčka a odešla z domu za svými přáteli, myslel jsem, že z toho budu mít smrt, tak moc jsem se rozčílil. Vztek se mnou přímo lomcoval.

Vztek? Ale proč?

Proč? Špatně na ni působili, štváli ji proti mně, chtěli nás rozdělit. Lori jsem vysloveně zakázal se s nimi stýkat. Varoval jsem ji, že pokud někoho z nich, vyjma otce, přivede v úterý os mého listopadu na naši svatbu ke svatému Štěpánovi, odejdu od oltáře.

Zkrátka, to se nedá vypsát, ani vypovědět, co všechno se mi honilo hlavou a co všechno mě trápilo a nepředstavitelně týralo. Ve čtvrtek třetího listopadu jsem dostal od pana justiciára peníze – celých šestnáct zlatých - a od pondělí sedmého listopadu pár dní volna na stěhování. Svět by se byl hned zdál hezčí, kdyby mně nebylo stále hůře a hůře. Vařil jsem si bylinky, paní Lorenzová mi uvařila polévku z vína, že prý mi udělá dobře, ale neudělala. Žaludek ji nepřijal a průjem sílil. Ani následující den v pátek se mi neulevilo. Byl jsem naprosto zoufalý. V úterý osmého listopadu měla být svatba a mně už bylo jasné, že na ní nebudu. Bylo mi zle, strašlivě zle. Sotva jsem stál na nohou, ale cítil jsem povinnost dojít do kanceláře a panu justiciárovi se omluvit. Šel jsem pomalu, opatrně, chvílemi jsem se přidržel zdí. Často jsem musel odpočívat. Několikrát jsem myslel, že upadnu. Jako opilý jsem procházel náměstím, kterým protékala hlavní městská stoka. Při pohledu na ni se mi zvedl žaludek. Opřel jsem se o zeď a zvracel. Zde mě také našla paní domácí s lékařem.

Konečně lékařská pomoc, to bylo od paní Lorenzové šlechetné.

Ano, to bylo. Pomohli mi vrátit se domů, lékař mi dal prášky na pocení a nařídil mi, abych se potil. Ale v pokojíku byla zima, já dřevo neměl a dřevo pana Lorenze bylo vlhké, kamna nechtěla hořet a kouřila. Trvalo hodnou chvíli, než pan Lorenz přinesl suché dřevo a kamna se konečně rozhořela. Nabídl mi také, že mi sežene nějakou posluhovačku, ale já nechtěl, měl jsem strach, aby se nenakazila.

Nenakazila? A čím?

Choleroou.

Choleroou? Jak jste na to přišel?

Tehdy nebyla cholera v českých zemích žádnou zvláštností. A já, dle potíží, které jsem měl, jsem byl přesvědčen, že ji mám. Paní Lorencová se ale ode mne nehнула, utěšovala mě a stále mi nabízela své služby. Já však nechtěl nic víc, než pít. Žádná voda se mi nezdála dost studená. Žízeň byla stále silnější, bylo to hrozné. Jako kdyby ve mně všechno hořelo. Řekl jsem paní domácí: Já vím, já to cítím, že musím umřít, že mi tentokrát žádné pomoci není.

Lekla se a okamžitě mě začala opět utěšovat a vlévat do mě naději. Jenomže já víc a víc slábl, nemohl jsem se téměř hýbat, ztratil jsem hlas. Když v sobotu pátého listopadu večer lékař doporučil panu Lorenzovi, aby ke mně přivolal kněze, pouze potvrdil mé tušení. V duchu jsem se nadobro loučil se svými drahými i se svou milovanou zemí.